

020205-2

Hérakleitos říká (zl. B 89 z Plutarcha), že „bdící mají jeden společný svět, avšak spící se obracejí každý do svého vlastního“. V jiném zlomku (zl. B 113 ze Stobaia) zase říká, že „společné je všem myšlení“. Tak to alespoň překládá Karel Svoboda. Někde musí být chyba; veškerá naše zkušenost říká, že myšlení je aktivita subjektu a že nikdy nemůžeme přímo nahlédnout do myšlení kohokoli druhého. Každý má své vlastní myšlení, svou vlastní subjektivitu; v tomto smyslu myšlení je naprosto individuální, v žádném případě „všem společné“. Řešením není ani, budeme-li chtít celou záležitost formalizovat, tj. odhlédneme-li od rozdílů v myšlení různých lidí a budeme-li se chtít soustředit jen na to, že všichni myslí. Jediná cesta, která se zdá do jisté míry schůdná, by mohla být založena na základním rozdílu mezi „myšlením myslícím“ (cogitatio cogitans) a myšlenkou, která je myšlena, resp. tím, co je myšleno (cogitatio cogitatum). Ale také zde narazíme na úskalí: platí to jen o některých „myšlených věcech“, zatímco o jiných nikoli. Nikdy nemyslíme naprosto na totéž, nač myslí druzí lidé; někdy, pravda, myslíme na stejné věci, jindy však na zcela jiné, a někteří z nás mohou myslit na věci, na které nejsou lidé v naprosté většině vůbec schopni pomyslet (specializované problémy některých matematických nebo fyzikálních teorií apod.).

(Písek, 020205-2.)